

INVESTISIYA

L.S. ZOYIROV
SH.SH. ASAMXODJAYEVA
S.B. YUNUSOVA

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

TOSHKENT MOLIYA INSTITUTI

**L.S. ZOYIROV
SH.SH. ASAMXODJAYEVA
S.B. YUNUSOVA**

INVESTITSIYA

*O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus
ta'lim vazirligi tomonidan darslik
sifatida tavsiya etilgan*

**TOSHKENT
“IQTISOD-MOLIYA”
2019**

UO'K: 330.322(075.8)

KBK: 65.268ya73

Taqrizchilar: *i.f.n., dots.* **O. Sobirov;**
i.f.n., dots. **M. Raimjanova**

Z 73 Investitsiya: Darslik / L.S.Zoyirov, Sh.Sh.Asamxodjayeva, S.B.Yunusova; – T.: “Iqtisod-Moliya”, 2019. 652 b.

Ushbu darslikda “Investitsiya” fanining muhim masalalari bayon etilgan. Darslik Davlat ta’lim standartlari talablariga mos keladi va mazkur o’quv kursining barcha bo’limlarini qamrab oladi.

Darslikda investitsiyalarning iqtisodiy mazmuni va mohiyati, investitsiya jarayonlarining asosiy bosqichlari, O’zbekistonning investitsiya faoliyati va investitsiya siyosati, xorijiy investitsiyalar va investitsiya muhitining o’rni, investitsiya faoliyatida kapital qurilish, davlat investitsiya dasturi, investitsiya loyihalarining moliyaviy va iqtisodiy samaradorligini baholashva shu kabi mavzular uzviylik va uzluksizlik nuqtayinazaridan mantiqiy ketma-ketlikda o’z aksini topgan.

Ushbu darslik oliy o’quv yurtlarining iqtisodiy yo’nalishida o’qiyotgan bakalavr, magistrlar, mustaqil tadqiqotchilar, professor o’qituvchilar va investitsiya sohasiga qiziquvchi hamda shug’ullanuvchilarga mo’ljallangan.

ISBN 978-9943-13-852-0

**© L.S.Zoyirov, Sh.Sh.Asamxodjayeva,
S.B.Yunusova, 2019**

© “IQTISOD-MOLIYA”, 2019

KIRISH

Iqtisodiy faoliyatni barcha turlarini yuritish ya'ni moddiy, nomoddiy ishlab chiqarishni amalga oshirish uchun ishlab chiqarish omillarini shakllantirish zarur bo'ladi. Iqtisodiy faoliyatni yuritish xilma-xil ehtiyojlarni qondirishga qaratilganligi tufayli, birinchi navbatda ishlab chiqarish omillarini shakllantirishni talab etadi va iqtisodiy tanlov asosida iqtisodiy jihatdan foydali bo'lgan faoliyat uchun cheklangan resurslar muayyan vaqtga band etiladi.

Mazkur darslik investitsiya fanini o'rganuvchi talabalarga mo'ljallangan. Mualliflar jamoasi o'z oldiga investitsiyalar, uning amal qilish mexanizmi va rivojlanish qonuniyatlari, O'zbekiston iqtisodiyotida investitsiyalarning tutgan o'rni va mohiyati to'g'risida barcha masalalar ixcham hajmda fanning mazmuniga ta'sir etmagan holda ko'rib chiqish vazifasi qo'yilgan.

Darslik talabalar tomonidan investitsiyalarni obyektini o'zlashtirib olish, investitsiyalar turlarini ajratib olish, investitsiyalarning maqsadlarini anglab olish, investitsion faoliyatni tashkil etish sirlarini egallash hamda ular manbalarini tashkil etish, moliyalashtirish usullarini amalda qo'llash xorijiy investitsiyalarni jalb etish bank krediti, lizing munosabatlarini yo'lga qo'yish va zifalarini qamrab oladi.

Darslik tarkibi mantiqan uning maqsadidan kelib chiqqan holda "Investitsiya" fani predmetining asoslarini, nazariy va amaliy jihatlarini yoritishga qaratilgan.

Tayyorlangan darslik kirish, bir-biri bilan mantiqiy bog'liqlikdagi 19 bob, investitsiyalarga oid atama va iboralarning izohli lug'ati hamda adabiyotlar ro'yxatidan iborat bo'lib, o'zining tarkibiy tuzilmasi va mazmun-mundariyasi hamda o'quv-metodik yondashuvi bo'yicha tegishli Davlat ta'lim standartlari va namunaviy o'quv dastur talablariga to'liq javob beradi. Undagi mavzular va materiallar turdosh umumiy iqtisodiy va ixtisoslik fanlari bilan bog'liq holda bayon etilgan. Darslikda mavjud nazariy qarashlar va amaliyot tajribasi hamda mualliflarning ilmiy faoliyati natijalari o'z ifodasini topgan bo'lib, ular yuqori ilmiy-pedagogik mahorat bilan sodda va tushunarli tilda yetarli hajmda yozilgan.

Darslikda investitsiyalarning iqtisodiy mazmuni va mohiyati, investitsiya jamiyonlarining mazmuni va asosiy bosqichlari, investitsiya faoliyati va investitsiya siyosati, iqtisodiyotni rivojlantirishda xorijiy

investitsiyalarning roli, investitsiya faoliyatini rivojlantirishda investitsiya muhitining o'rni, investitsiya faoliyatida kapital qurilish, Davlat investitsiya dasturi, investitsiya loyihalarining moliyaviy va iqtisodiy samaradorligini baholash, investitsiya faoliyatini moliyalashtirish manbalari va usullari, investitsiyalarni moliyalashtirishda moliyaviy vositalar, investitsiya faoliyatini kreditlash, investitsiyalarni moliyalashtirishning lizing mexanizmi, investitsiyalarni loyihaviy moliyalashtirish, innovatsiya faoliyatini moliyalashtirish, nomoddiy aktivlarga safarbar etiladigan investitsiyalarni moliyalashtirish, investitsiya risklari va ularni pasaytirish yo'llariga bag'ishlangan.

Darslikda har bir mavzuning mazmuni va mohiyati bayon etilganidan so'ng bahs-munozara va nazorat uchun savollarni ifodalashga ham jiddiy e'tibor qaratilgan. Bunda odatdagidek 4-5 ta savolni shakllantirish bilan cheklanilmagan. Aksincha, savollarning mavzu materiallarini to'liq qamrab olishiga erishishga harakat qilingan. Bu esa o'quvchining tegishli mavzularni chuqur, atroflicha va tez o'zlashtirish, ularning bilimini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi, deb hisoblayman.

I BOB. INVESTITSİYALARNING IQTISODIY MAZMUNI VA MOHIYATI

1.1. Investitsiyalarning iqtisodiy mazmuni va mohiyati

Mamlakatimiz davlat mustaqilliga erishgan dastlabki yillardan boshlab milliy iqtisodiyotni rivojlantirishning o'ziga xos yo'nalishini belgilab oldi. Mamlakatdagi ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni samarali tashkil etish va rivojlantirishda esa investitsiyalarning o'rni beqiyosdir. Chunki ma'lum bir mamlakatda investitsiya siyosati to'g'ri yo'lga qo'yilgan, investitsiya muhiti yaxshi yaratilgan bo'lsa, mazkur mamlakatda yaratilayotgan yalpi ichki mahsulot (YaIM) o'sishi, biroq teskarisi bo'ladigan bo'lsa pasayishi ham muqarrardir.

Iqtisodiy tizimda investitsiyalar holatini "investitsiya" kategoriyasining iqtisodiy mohiyatini aniqlamasdan turib, tahlil qilib bo'lmaydi.

Investitsiyalarning iqtisodiy mazmun-mohiyati to'g'risida iqtisodchi olimlar o'rtasida xilma-xil fikrlar mavjud. Xorijiy hamda mahalliy mualliflarning iqtisodiy adabiyotlarida, shuningdek, qonunchilik hujjatlarida "investitsiya" atamasi turlicha talqin etiladi..

Eng avvalo, "investitsiya" atamasiga berilgan qonuniy ta'rif bilan tanishib o'tsak. O'zbekiston Respublikasining 2014-yil 9-dekabrda qabul qilingan "Investitsiya faoliyati to'g'risida"gi qayta tahrirdagi qonunida investitsiyaga quyidagicha ta'rif berilgan: **"investitsiyalar** — qonun hujjatlarida taqiqlanmagan tadbirkorlik faoliyati va boshqa turdagi faoliyat obyektlariga kiritiladigan moddiy va nomoddiy ne'matlar hamda ularga bo'lgan huquqlar, shu jumladan intellektual mulkka bo'lgan huquqlar, shuningdek reinvestitsiyalar"¹ sifatida ta'riflanadi. Shunday qilib, "investitsiya" deganda kelgusida daromad (foyda) olish yoki ijtimoiy samaraga erishish maqsadida qonun doirasida iqtisodiyotning turli tarmog'lari va boshqa sohalariga investorlar tomonidan qo'yiladigan barcha turdagi mulkiy, moliyaviy va intellektual boyliklar tushuniladi.

¹ O'zbekiston Respublikasining "Investitsiya faoliyati to'g'risida"gi qonuni, 2014 y 9-dekabr. 3 – modda.

Boshqacha aytganda, investitsiyalar – mulkchilikning har xil ko‘rinishlaridagi moddiy, moliyaviy va nomoddiy boyliklarni iqtisodiy – ijtimoiy daromad olish maqsadida muomalaga kiritishdir.

Investitsiyalarga olimlar tomonidan aniq bir ta’rif berilmagan. Jumladan, prof. D.G‘.G‘ozibekov investitsiyalarning iqtisodiy mazmun-mohiyatini moliyaviy kategoriya sifatida talqin etib, quyidagicha ta’rif berib o‘tgan: “Investitsiyalarning mazmuni aniq va ishonchli manbalardan mablag‘lar olish, ularni asosli holda safarbar etish, rikslar darajasini hisobga olgan holda kapital qiymatini saqlash va ko‘zlangan samarani olishdan iborat bo‘ladi”.²

Prof. N.H. Haydarov investitsiyalar mazmun-mohiyatiga quyidagi ta’rifni beradi: “Investitsiya – bu mulk shaklidan qat’iy nazar, tadbirkorlik asosida faoliyat ko‘rsatayotgan jismoniy va yuridik shaxslar yoki davlatning iqtisodiy va ijtimoiy samara olishi maqsadida o‘z boyliklarini qonun doirasida bo‘lgan har qanday tadbirkorlik obyektiga sarflashidir”.³

Iqtisodchi olimlar B.S.Mamatov, D.Yu.Xo‘jamqulov, O.Sh.Nurbekovlar investitsiyani quyidagicha tavsiflashgan: “Foyda yoki ijobiy natijaga erishish maqsadida subyektlar tomonidan xarajatlar tarzida iqtisodiy va boshqa faoliyat obyektlariga joylashtiriluvchi turli ko‘rinishlarga ega boyliklarga investitsiyalar deyiladi”.⁴

Rossiyalik iqtisodchi olimlar N.D.Shimshirt, V.V.Kopilyevich, E.I.Xolodova tomonidan: “investitsiyalar – daromadni ijobiy (yoki qiymatini saqlagan) miqdorini ta’minlaydigan kapitalni joylashtirish yo‘li”⁵ sifatida ta’riflanadi. «Инвестиции» darsligining mualliflari, professorlar Yuzvovich L.I., Degtyarev S.A., Knyazeva Ye.G. investitsiyalarni ham iqtisodiy, ham moliyaviy nuqtayi nazardan baholaydi: “Iqtisodiy nuqtayi nazardan investitsiyalar – bu sanoat, qishloq xo‘jaligi, transport va iqtisodiyotning boshqa tarmoqlariga kapitalni uzoq muddatga kiritish shaklida amalga oshiriladigan xarajatlarning yig‘indisidir. Moliyaviy nuqtayi nazardan investitsiyalar

² G‘ozibekov D.G‘. Investitsiyalarni moliyalashtirish masalalari. T.: “Moliya” nashriyoti. 2003. 26 bet.

³ Haydarov N.H. Iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida korxonalar investitsion faoliyatidagi moliya-soliq munosabatlarini takomillashtirish masalalari. I.f.d ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. T.: 2003. 29 b.

⁴ Mamatov B.S., Xo‘jamqulov D.Yu., Nurbekov O.Sh. Investitsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish. Darslik. - T.: “Iqtisod – moliya”, 2014. - B. 10.

⁵ Шимширт Н.Д., Копилевич В.В., Холодова Е.И. Современная инвестиционная и инновационная политика государства : учебно-методическое пособие. – Томск: Издательский Дом ТГУ, 2016. – С.5.

kelajakda daromad olish maqsadida tadbirkorlik faoliyati obyektlariga pul mablag'larini yo'naltirishdir".⁶

Староверова Г.С.,
Медведева А.Ю.,
Сорокина И.В.

Экономическая оценка
инвестиций

•investitsiyalar iqtisodiy foyda va ijtimoiy samara olish maqsadida investitsiya sohasi obyektlariga kiritiladigan barcha turdagi mulkiy va intellektual boyliklarni aks ettiradi

Ефимцева Т.С.
Инвестиционный
анализ

•investitsiyalar o'zini foyda (daromad) olish maqsadida milliy va xorijiy iqtisodiyotning turli tarmog'iga xususiy yoki davlat kapitalning uzoq muddatli qo'yilmasi sifatida namoyon etadi

Авченко Л.А.
Иностранное
инвестиции

•investitsiya tushunchasi foyda olish maqsadida qandaydir korxona, tashkilot, uzoq muddatli loyihalar va shu kabilarga kapital, pul mablag'larini uzoq muddatga kiritishni anglatadi

1.1-rasm. Rus olimlarining investitsiyaga bergan ta'rifi

Investitsiya atamasining iqtisodiy mohiyati yana bir qator rus olimlari tomonidan quyidagicha tavsiflangan:

• "investitsiyalar iqtisodiy foyda va ijtimoiy samara olish maqsadida investitsiya sohasi obyektlariga kiritiladigan barcha turdagi mulkiy va intellektual boyliklarni aks ettiradi"⁷;

• "investitsiyalar deganda foyda (daromad) olish va investorlarning individual maqsadlari singari ijobiy ijtimoiy samaraga erishish maqsadida iqtisodiyotning turli tarmoqlari va sohalariga, tadbirkorlik va boshqa turdagi faoliyat obyektlariga muayyan muddatga kapitalning

⁶ Ефимцева Т.С., Дегтярев С.А., Князева Е.Г. Инвестиции. Учебник. – Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 2016. – С. 59.

⁷ Староверова Г.С., Медведева А.Ю., Сорокина И.В. Экономическая оценка инвестиций: учебное пособие. – М.: КНОРУС, 2006. – С. 11.

7. Loyihaning investitsiya fazasining o'ziga xos xususiyatlari qanday?

8. Loyihaning hayotiylik siklining qaysi bosqichi loyiha g'oyasi, uning tadqiqotlari, marketing tadqiqotlari va biznes-rejani ishlab chiqish bilan tavsiflanadi?

9. Real investitsiyaning xususiyatlari qanday?

10. Moliyaviy investitsiyalarning xususiyatlari qanday?

III BOB. INVESTITSIIYA FAOLIYATI VA INVESTITSIIYA SIYOSATI

3.1. Investitsiya faoliyati tushunchasi. O'zbekistonda investitsiya faoliyatini muvofiqlashtirishda davlatning roli

Investitsiyalarni o'rganish jarayonida "investitsion faoliyat" tushunchasini ham keng tahlil qilish va o'rganish, investitsiyalarning mazmun-mohiyatini yanada kengroq ochib beradi.

Avval, faoliyat so'zining mazmun-mohiyatiga to'xtaladigan bo'lsak, faoliyat – kishilarning tashqi olamga faol munosabati shakli, insonning o'zini o'zi maqsadga muvofiq tarzda o'zgartirish usuli, inson birligi'ining muhim xususiyatlaridan biridan iborat. Faqat faoliyat zamiridagina inson mohiyati namoyon bo'lishi, jamiyatning, har qanday ijtimoiy tuzilmaning mavjudligi ta'minlanishi mumkin. Inson va jamiyat ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda, faoliyat shakllari, asosan, quyidagicha turkumlashtiriladi: moddiy faoliyat (insonning o'z xavfsizligi ta'minlanishi, oziq-ovqat, kiyim-kechakka bo'lgan dastlabki ehtiyojlarining qondirilishi va mehnat qurollari orqali tashqi tabiatning o'zgartirilishi); ijtimoiy-siyosiy faoliyat (ijtimoiy munosabatlarga, ijtimoiy hayotga ta'sir ko'rsatish); ma'naviy faoliyat (ilm-fan, san'at, din, badiiy ijod va boshqa sohalardagi faoliyat).³¹

Iqtisodchi-olimlar investitsiya faoliyatiga yillar o'tsada deyarli bir xil mazmundagi ta'riflarni berishmoqda. Jumladan, Rossiyalik iqtisodchi-olim V. Bocharev fikricha: "Investitsiya faoliyati – davlat, fuqarolar va huquqiy shaxslarning investitsiyalarni amalga oshirishdagi amaliy harakatlari yig'indisi"³²ni anglatadi. Mualliflar A.Arzimiyana va boshqalar: "Investitsiya faoliyati investitsiya qo'yish yoki investitsiyalash hamda investitsiyalarni amalga oshirishdagi amaliy harakatlar yig'indisi"³³, deb ta'riflaydi. Yana bir ta'rifda: "investitsion faoliyat – bu investitsiyalarni qo'yish va ularni hayotga tatbiq etish bilan

³¹ O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. – T.: "O'ME" davlat ilmiy nashriyoti. 2002.

³² Бокарев В.В. Методы финансирования инвестиционной деятельности предприятий. – М.: «Финансы и статистика», 1998. – Стр. 7.

³³ Арзимияна и др. Большой экономический словарь. – М.: «Правовая культура», 1994. – Стр. 157.

MUNDARIJA

Kirish	3
I BOB. INVESTITSİYALARNING IQTISODIY MAZMUNI VA MOHIYATI	
1.1. Investitsiyalarning iqtisodiy mazmuni va mohiyati	5
1.2. Investitsiyalarning maqsadlari va diversifikatsiyalanishi. Investitsiyalarning tasniflanishi.....	11
1.3. Asosiy fondlarning shakllanishida kapital qo'yimalarning roli. Moliyaviy va real investitsiyalarning o'zaro bog'liqligi.....	20
1.4. Investitsiyalarni o'stirish omillari. Jamg'armalar – investitsiyalar manbasi sifatida	23
1.5. Investitsiyalarning makro va mikroiqtisodiyotni rivojlantirishdagi roli	27
II BOB. INVESTITSIYA JARAYONLARINING MAZMUNI VA ASOSIY BOSQICHLARI	
2.1. Investitsiyalash maqsadlari va yo'nalishlari. Investitsiyalash obyektlarini tanlash.....	34
2.2. Real investitsiyalarni amalga oshirish. Real investitsiyalarni o'zlashtirish jarayonlari	45
2.3. Moliyaviy investitsiyalarni amalga oshirish xususiyatlari.....	57
III BOB. INVESTITSIYA FAOLIYATI VA INVESTITSIYA SIYOSATI	
3.1. Investitsiya faoliyati tushunchasi. O'zbekistonda investitsiya faoliyatini muvofiqlashtirishda davlatning roli	65
3.2. Investitsiya faoliyatiga ta'sir etish omillari va usullari.....	71
3.3. O'zbekistonda investitsiya faoliyatining me'yoriy-huquqiy bazasi	77
3.4. Xo'jalik yurituvchi subyektlarning investitsiya faoliyatini tashkil etish. Xo'jalik yurituvchi subyektlarning investitsiya faolligini ta'minlash vazifalari	82
3.5. Investitsiya siyosati: uning mazmuni, roli, asosiy yo'nalishlari va amalga oshirish bosqichlari.....	84

IVBOB. IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNING ROLI

4.1. Xorijiy investitsiyalarning mazmun-mohiyati va turlari. Xorijiy investitsiyalarni O'zbekiston iqtisodiyotiga jalb qilishning obyektiv zarurligi.....	90
4.2. Milliy iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish turlari va shakllari	98
4.3. To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarning iqtisodiyotni modernizatsiya qilishdagi roli	102
4.4. "Chet el investitsiyalari to'g'risida"gi va "Chet ellik investorlar huquqlarining kafolatlari va ularni himoya qilish choralari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi qonunlarining mazmuni, maqsadi va ahamiyati. Xorijiy investorlarga berilgan imtiyozlar, kafolatlar va rag'batlantirish omillari.....	108

V BOB. IQTISODIYOTNING XALQARO INTEGRATSIYASIDA XORIJIY INVESTITSİYALARNING O'RNI VA ULARNING XALQARO HARAKATINI TARTIBGA SOLISH

5.1. Iqtisodiyotning xalqaro integratsiyasi mazmuni, jarayoni hamda milliy iqtisodiyotning rivojida uning xalqaro integratsiyasini ta'minlash va faollashtirishning zarurligi va ahamiyati	117
5.2. Milliy iqtisodiyot xalqaro integratsiyalashuvining asosiy yo'nalishlari va hozirgi talablari.....	122
5.3. Milliy iqtisodiyotni diversifikatsiyalash, modernizatsiyalash, raqobatbardoshligini oshirish va barqaror rivojlantirishda uning faol xalqaro integratsiyasini ta'minlashning xorij tajribalari	126
5.4. O'zbekistonda milliy iqtisodiyotning xalqaro integratsiyasiga qaratilgan davlat siyosatining asosiy maqsadi va yo'nalishlari. Iqtisodiyotning xalqaro integratsiyasida xorijiy investitsiyalarning tutgan o'rni va ulardan samarali foydalanish yo'nalishlari.....	133
5.5. Iqtisodiyotning xalqaro integratsiyasida xorijiy investitsiyalar ishtirokini oshirishda xalqaro moliyaviy institutlarning tutgan o'rni va ularning hamkorlik aloqalari. Iqtisodiyotning xalqaro integratsiyasini faollashtirishda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarning ishtiroki	137
5.6. Iqtisodiyotning xalqaro integratsiyasida xorijiy investitsiyalar harakatini tartibga solishning mazmuni, zarurligi va ahamiyati	146

VI BOB. IQTISODIYOTGA INVESTITSİYALARNI JALB ETISHDA ERKIN IQTISODIY HUDUDLARNING O‘RNI

6.1. Erkin iqtisodiy hududlarning mohiyati hamda ular rivojlanishining bosqichlari va asoslari	153
6.2. Erkin iqtisodiy hududlarni tashkil etish maqsadlari, obyektiv zarurligi va tasniflanishi	157
6.3. Rivojlangan davlatlarda erkin iqtisodiy hududlar barpo etilishi va rivojlanishi hamda ularning iqtisodiyotni rivojlantirishga ta’siri	168
6.4. Erkin iqtisodiy hududlarning investitsiyalarni jalb etishdagi ahamiyati. Erkin iqtisodiy hududlarning turlari va ularga jalb etilgan investitsiyalarga nisbatan turli imtiyoz va rag‘batlarning qo‘llanilishi	178
6.5. O‘zbekiston Respublikasida erkin iqtisodiy hududlarni tashkil etishning tashkiliy-huquqiy asoslari. O‘zbekiston Respublikasida erkin iqtisodiy hududlarga jalb etiluvchi investitsiyalarning asosiy yo‘nalishlari va samaralari.....	180

VII BOB. IQTISODIYOT VA UNING REAL SEKTORINI RIVOJLANTIRISHDA XUSUSIY INVESTITSİYALARNING O‘RNI VA AHAMIYATI

7.1. Iqtisodiyotning real sektori tushunchasi mazmuni va uning milliy iqtisodiyot rivojidagi ahamiyati. Iqtisodiyotning real sektori tarkibiy tuzilishi va shakllanishi	192
7.2. Tuzilmaviy islohotlarni iqtisodiyotning real sektoridagi tarkibiy o‘zgarishlarga ta’siri va ahamiyati. Iqtisodiyotning real sektorini rivojlantirish omillari va unda investitsiyalarning tutgan o‘rni	197
7.3. Xususiy investitsiyalarning mazmuni va mulkiy asoslari. Xususiy mulkning iqtisodiyotning real sektorini rivojlantirishdagi ahamiyati	202
7.4. Iqtisodiyotning real sektorini rivojlantirishda davlat va xususiy sektorning ishtiroki. Xususiy investitsiyalar yordamida iqtisodiyot va uning real sektorini rivojlantirishning xorij tajribalari	206
7.5. O‘zbekistonda iqtisodiyot va uning real sektorini rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosatining asosiy yo‘nalishlari va samaralari. O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan islohotlardan ko‘zlangan maqsad va uning amalga oshirilishi natijalari	208

7.6. O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiyot va uning real sektorini hamda mamlakat investitsiya faoliyatini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati. Iqtisodiy inqiroz va iqtisodiyotni diversifikatsiyalash sharoitida xususiy investitsiyalardan samarali foydalanishning ustuvor yo'nalishlari....	212
--	-----

VIII BOB. INVESTITSIIYA FAOLIYATINI

RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSIIYA MUHITINING O'RNI

8.1. Investitsiya muhiti va unga ta'sir etuvchi omillar.....	216
8.2. Investitsiya muhitini baholash usullari.....	224
8.3. Investitsiya muhitida investitsion salohiyatning o'rni. Investitsiya muhitini shakllantirishda huquqiy-me'yoriy tizim	232
8.4. O'zbekiston Respublikasida qulay investitsiya muhitini muntazam ravishda yaxshilab borish vazifalari	239

IX BOB. INVESTITSIIYA FAOLIYATIDA KAPITAL QURILISH

9.1. Kapital qurilish va kapital qo'yilmalar. Yangi qurilish, ta'mirlash, kengaytirish, texnik qayta jihozlash. "Qurilish industriya"si tushunchasi.....	244
9.2. Mamlakat iqtisodiyoti uchun qurilish muddatini qisqartirishning ahamiyati. Qurilishning uch bosqichi: tayyorgarlik bosqichi, qurilish bosqichi, qurilish mahsuloti realizatsiyasi. Qurilish ishlab chiqarishining davomiyligi	248
9.3. Qurilishning tashkiliy shakllari. Kapital qurilishda loyihalashtirish.....	252
9.4. Kapital qurilishda tanlovni tashkil etish. Kapital qurilishda tenderlar	259
9.5. Buyurtmachi va pudratchining huquq va majburiyatlari	273
9.6. Qurilish-montaj ishlarining smeta qiymati tarkibi va tuzilishi	284
9.7. Qurilishda narxni shakllantirish asoslari. Qurilish obyektining shartnoma narxlar.....	292
9.8. Kapital qo'yilmalar samaradorligini baholash. Kapital qurilishda nazorat ishlarini olib borish	295

X BOB. DAVLAT INVESTITSIIYA DASTURI

10.1. O'zbekiston Respublikasi investitsiya dasturi, uning mazmuni, asosiy maqsadi, shakllantirish tartibi va muddatlari	302
--	-----

10.2. Kapital qo'yilmalarni rejalashtirish. Muhim investitsiya takliflarining yig'ma ro'yxati. Investitsiya loyihalarining adres dasturlari, adres ro'yxatlari: ularni ko'rib chiqish va tasdiqlash tartibi	310
10.3. Investitsiya dasturlari asosida investitsiyalar va investitsiya faoliyatini tashkil etish. Dasturni amalga oshirish ustidan nazorat	317

XI BOB. INVESTITSIYA LOYIHALARINING MOLIVAVIY VA IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH

11.1. Investitsiya loyihalarining moliyaviy va iqtisodiy samaradorligini baholashning mazmuni va mohiyati	326
11.2. Investitsiya loyihalarining moliyaviy-iqtisodiy samaradorligini baholashning oddiy (an'anaviy) usullari.....	333
11.3. Investitsiya loyihalarining moliyaviy-iqtisodiy samaradorligini baholashning diskontlashga asoslangan usullari.....	340

XII BOB. INVESTITSIYA FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISH MANBALARI VA USULLARI

12.1. Investitsiya faoliyatining mohiyati, zaruriyati va uning yo'nalishlari	361
12.2. Investitsiyalarni moliyalashtirish manbalarining mohiyati va ahamiyati	366
12.3. Investitsiya faoliyatini moliyalashtirish usullari	379

XIII BOB. INVESTITSIYALARNI MOLIVALASHTIRISHDA MOLIVAVIY VOSITALAR

13.1. Moliyaviy vositalar, ularning mohiyati, turlari va tasniflanishi. Birlamchi va hosilaviy moliyaviy vositalar. Firmaning investitsion jozibadorligini baholashda moliyaviy vositalarning roli	383
13.2. Qimmatli qog'ozlar investitsiyalarni moliyalashtirish manbai sifatida. Investitsiyalash manbalarini shakllantirishda kapital va ssuda bozorlarining roli	393
13.3. Qimmatli qog'ozlarni joylashtirish evaziga moliyalashtirish manbalarini jalb etish. Aksiyadorlik kapitali hisobiga investitsiya faoliyatini moliyalashtirish.....	412

XIV BOB. INVESTITSIIYA FAOLIYATINI KREDITLASH

14.1. Xo'jalik yurituvchi subyektlar investitsiya faoliyatini kreditlashning obyektiv zaruriyati.....	419
14.2. Investitsiya faoliyatini uzoq muddatli kreditlash. Xo'jalik yurituvchi subyektlar aylanma mablag'larini kreditlash xususiyatlari	424
14.3. Investitsiya faoliyatida ipoteka krediti	428
14.4. Kreditni rasmiylashtirish tartibi.....	431
14.5. Korxonalarning kreditga layoqatliligi ko'rsatkichlari.....	441
14.6. Kredit bahosi, foiz siyosati. Asosiy qarz va unga to'lanadigan foizni undirish tartibi	450
14.7. Kreditdan foydalanish ustidan bank nazorati	458

XV BOB. INVESTITSIIYALARNI MOLIALASHTIRISHNING LIZING MEKANIZMI

15.1. Lizingning iqtisodiy mohiyati va turlari.....	463
15.2. Lizing to'lovlarini va lizingning moliyaviy samaradorligini aniqlash, banklarda lizing hisobi	470
15.3. Lizing shartnomasi va lizing obyekti bilan bog'liq risklar	474
15.4. O'zbekistonda lizing kompaniyalari	478

XVI BOB. INVESTITSIIYALARNI LOYIHAVIY MOLIALASHTIRISH

16.1. Investitsiyalarni loyihaviy moliyalashtirish tushunchasi. Investitsiya loyihalarini loyihaviy moliyalashtirish xususiyatlari	483
16.2. Investitsiyalarni loyihaviy moliyalashtirish sxemalari	494
16.3. Sindikatli kreditlash va uning yuzaga kelish tarixi. Sindikatli kreditlash xususiyatlari	500
16.4. Sindikatli kreditlashni tashkil etish	504

XVII BOB. INNOVATSIYA FAOLIYATINI MOLIALASHTIRISH

17.1. Innovatsiya tushunchasi. Innovatsiyalarga qaratilgan investitsiyalar. Ilmiy va innovatsiya faoliyati tushunchasi.....	515
17.2. Innovatsiya faoliyati tadbirkorlik taraqqiyotini yuksaltirish omili sifatida. Xo'jalik yurituvchi subyektlarning innovatsiya faoliyati zaruriyati	522
17.3. Innovatsiya strategiyasining mohiyati. Korxonalarda innovatsiya strategiyasini shakllantirish	542

O'QUV ADABIYOTINING NASHR RUXSATNOMASI

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus
ta'lim vazirligining 20 19 yil " 2 " may dagi
"394" -sonli buyrug'iga asosan

L. Zoyirov, Sh. Asamxodjayeva, S. Yunusova

(muallifning familiyasi, ismi-sharifi)

5111000-Kasb ta'limi, 5230600-Moliya, 5230700-Bandlik ishi,

5230900-Buxgalteriya hisobi va audit, 5231200-Sug'urta ishi,

(ta'lim yo'nalishi (mutaxassisligi))

5231300-Pensiya ishi, 5231500-Baholash ishi,

5232000-Davlat byudjetining q'azna ijrosi ning

talabalari (o'quvchilari) uchun tavsiya etilgan

Investitsiya nomli

(o'quv adabiyotining nomi va turi: darslik, o'quv qo'llanma)

darsligi

ga

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan
litsenziya berilgan nashriyotlarda nashr etishga ruxsat
berildi.

Vazir

(imzo)

I. Madjidov

Ro'yxatga olish raqami 394-022

**O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi
huzuridagi Intellektual mulk agentligi**

**“Intellektual mulk konsultativ markazi”
davlat unitar korxonasi**

**IP CONSULTING
CENTER**

GUVOHNOMA

№ 001948

Муаллифлик ҳуқуқи объектларини депонентлаш тўғрисида

Ушбу ҳужжат орқали «Investitsiya» - номли – *дарслик* - муаллифлик ҳуқуқи объекти сифатида депонентлаш учун тақдим этилгани тасдиқланади. Муаллифларининг ўз аризаларида кўрсатишларича, мазкур объектнинг муаллифлари *Зойиров Латиф Субҳонпавич (34%), Асамходжаева Шоира Шукруллаевна (33%), Юнусова Севара Бахтиёр қизи (33%)* ҳисобланадилар.

Муаллифларнинг аризаларига қўра, мазкур муаллифлик ҳуқуқи объекти учун мутлоқ ҳуқуқлар фақат юқорида қайд этилган шахсларга тегишлидир.

Зойиров Латиф Субҳонпавич, Асамходжаева Шоира Шукруллаевна, Юнусова Севара Бахтиёр қизининг тасдиқлашларича, юқорида келтирилган муаллифлик ҳуқуқи объектини яратишда учинчи шахсларнинг ҳуқуқлари бузилмаган.

Ресестра 2020 йил «31» январда 001948 – рақам билан киритилган.

Директор

M.C. Mansurov
М.С. Мансуров